A fiatalok értékrendi útkeresése és a szexualitás a párkapcsolat kérdésében

Muzslainé Nagy Etelka
teológus, párkapcsolati life coach, misszionárius

A 21. századi társadalmi változások hatására a fiatalok értékrendje, különösen a párkapcsolati és szexuális normák tekintetében, jelentősen átalakult. Az individualizáció, a digitális kultúra és a globalizáció következtében a korábbi, közösségileg osztott normák helyét egyre inkább az önmeghatározás, az élményorientált és az autonóm életvezetés eszményei vették át (Giddens, 1992; Inglehart, 2018). Ennek következtében a fiatalok körében meggyengült a vallási és családi értékrend tekintélye, illetve a szexualitás témaköre – amely korábban elsősorban a morális nevelés része volt – ma sok esetben pszichológiai, identitásbeli és társadalmi önkifejezési területté vált (Bauman, 2000; Székely & Bauer, 2019).

E változások nyomán a pedagógiai és pasztorális munka egyaránt új kihívások elé került. A fiatalok (főleg a keresztények) gyakran kérdezik: *miért érdemes megőrizni a szüzességet a házasságig, amikor a mai korban ez már egy elavult nézet, és a kortársaik már másképp gondolkodnak?* – ez a kérdés nem pusztán vallási természetű, hanem pszichológiai és szociológiai is. A válaszadás azonban sokszor nehézségekbe ütközik, mert a felnőtt generáció – még a vallásos közösségekben is – gyakran nem tud a fiatalok nyelvén kommunikálni, és nem ismeri kellő mélységben azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek befolyásolják a fiatalok gondolkodását (Kopp és Skrabski, 2010; Papp, 2020). Emiatt, válaszadó felnőttként meg kell tanulnunk a fiatalok nyelvén beszélni! A mai felnövekő generáció általában nem érti a *kánaáni* nyelvezetet, ezért, ha a Biblia szófordulataival, vallásos módon igyekszünk megadni a választ előfordulhat, hogy semmit, vagy csak nagyon keveset fognak belőle megérteni. Válaszadóként tehát az egyik legfontosabb hozzáállás, amit tanúsítanunk szükséges: érezniük kell a fiataloknak, hogy ők fontosak a számunkra, értékesnek tartjuk őket! A neveléstudományi és valláspszichológiai kutatások szerint a fiatalok hit és értékrendfejlődése elsősorban kapcsolati és modellalapú tanulás révén valósul meg (Bandura, 1977; Fowler, 1981). Ennek megfelelően a vallási értékek átadásának sikeressége nem elsősorban az ismeretátadáson, hanem a hiteles, elfogadó felnőtt–fiatal kapcsolat minőségén múlik. A fiatalok érzékenyek az őszinteségre és az empátiára; ha azt tapasztalják, hogy a felnőttek – szülők, pedagógusok, lelkipásztorok – valóban érdeklődnek irántuk, és nem pusztán „tanítják" őket, hanem kapcsolódni próbálnak hozzájuk, akkor sokkal nyitottabbá válnak a vallási és erkölcsi értékek befogadására (Deci and Ryan, 2000). A fiatalokkal való kommunikációban a hitelesség alapvető. Bandura (1977) szociális tanuláselmélete szerint a gyermekek és serdülők modellkövetés útján sajátítják el a viselkedési normákat; vagyis nem azt követik, amit a felnőttek mondanak, hanem amit ténylegesen tesznek. Ez különösen igaz a vallási és erkölcsi kérdésekre, ahol a viselkedés és a beszéd közti disszonancia a hitelesség elvesztéséhez vezet.

A vallásos nevelés hatékonysága nem a tanítás formájától, hanem a kapcsolat minőségétől függ. A fiatalok akkor fogadják be a bibliai vagy erkölcsi tanításokat, ha azokat kapcsolati

közegben, elfogadó és szeretetteljes attitűdben élik meg (Fowler, 1981). A „tanítás" tehát dialógussá válik, amelyben a fiatal is résztvevő, kérdései és kételyei pedig a fejlődés természetes részei.

A vallási kommunikáció modern formái – ifjúsági csoportok, közösségi programok, online fórumok – akkor hatékonyak, ha nem csupán információt közvetítenek, hanem közösségi élményt nyújtanak. Az érzelmi biztonság élménye ugyanis a legjobb alap a belső értékek interiorizációjához (Deci and Ryan, 2000).

A kortárs szociológiai kutatások (pl. KINCS, 2022; Pew Research Center, 2023) megerősítik, hogy a fiatalok értékrendjében a vallás háttérbe szorult a „jól működő párkapcsolat" tényezői között: a vallás a 35 vizsgált tényező közül a 34. helyre került. Ugyanakkor a válaszadók magasra értékelték az olyan belső értékeket, mint az empátia, a kommunikáció és a kölcsönös tisztelet. Ebből arra következtethetünk, hogy a vallásos nevelés sikeressége nem csupán a vallás dogmatikai ismeretátadásán, hanem az értékek pszichológiai és közösségi átélésén is múlik. A vallási közösségek értékátadó és hatékony eszközei lehetnek az érzelmi, erkölcsi és közösségi érettség fejlesztésében (Hervieu-Léger, 2000).

A szexualitás témaköre egy olyan terület, amely minden történelmi korszakban izgalmas kérdéseket vetett fel (Muzslainé, 2023), és mindig lázba hozta az embereket. Sajnos a legtöbb családban tabuként kezelik ezt a kérdéskört, mert maguk a szülők sem tudnak vagy akarnak róla beszélni, melynek oka gyakran a szégyenérzet, esetleg a témától való félelem vagy akár az is lehet, hogy nem érzik magukat hitelesnek. Ezért elengedhetetlenül fontosnak tartjuk azokat a tanfolyamokat, amelyek szülőknek szólnak, és segítik őket abban, hogy ebben a kérdéskörben is bátran tudjanak megnyílni gyermekük előtt. Egy ilyen tanfolyam többek között a 2=1 Házasmisszió[1]szülőknek szóló tanfolyama, „*Szülők vagyunk egy életen át*" címmel. A szülők képzését legalább olyan fontosnak tartjuk, mint a gyermekek/fiatalok felé való szolgálatot. Meggyőződésünk, hogy a nevelés elsősorban a szülő feladata, és nem a tanintézeteké vagy az egyházaké. Természetesen ez utóbbiakra is óriási szükség van, de a Teremtő mindenekelőtt mégiscsak a szülőkre bízta a gyermekeiket (Péld 22,6). A szülők szerepe tehát kulcsfontosságú. A család, mint elsődleges szocializációs közeg közvetíti az alapvető normákat, hiedelmeket és viselkedésmintákat (Bronfenbrenner, 1979). Ha a szülők nem beszélnek nyíltan a szexualitásról, vagy tabuként kezelik azt, a fiatalok hajlamosak a digitális térből és kortársaiktól információkat szerezni, amelyek gyakran torzított vagy felszínes mintákat közvetítenek (Livingstone and Helsper, 2010). A családok felkészítése tehát nemcsak teológiai, hanem pszichológiai és kommunikációs kompetenciák fejlesztését is jelenti. Ezért oktatási és szülőképző programokra van szükség – mint például a *2=1 Házasmisszió* vagy más keresztény családi kurzusok –, amelyek a nyílt kommunikációt, az empatikus odafordulást és a közös értékrendépítést segítik elő (Phillipps, 2018).

Összességében elmondható, hogy a fiatalok vallási és erkölcsi nevelése a dogmatikai tudás átadása mellett az értékorientált, párbeszéd alapú, lelkileg érzékeny kísérést is jelenti, amely a fiatalok autonómiáját tiszteletben tartva segíti őket a hiteles döntéshozatalban és az önazonos életvezetésben.

[1] www.hazassagsikeresen.hu

A vallás és a társadalmi értékrend viszonya a házasságban

A vallás társadalmi szerepének átalakulása, és a házasság értékrendi megítélésének változása

A házasság társadalmi megítélését jelentősen befolyásolta az elmúlt fél évszázad kulturális és gazdasági átalakulása. A válások számának növekedése, a házasságon kívüli együttélések normaként való elfogadása és a gyermekvállalás kitolódása mind arra utalnak, hogy a házasság, mint intézmény elveszítette korábbi „szakrális" státuszát (Tomka, 2011).

A szociológiai adatok szerint a fiatalok nagy része ma is vágyik tartós kapcsolatra, ugyanakkor bizonytalan annak formájában. Az Eurobarométer 2021-es felmérése szerint az európai fiatalok 68%-a tartja fontosnak a házasságot, de csupán 37% gondolja úgy, hogy az életre szóló elköteleződés reális cél. Ez az ambivalencia azt jelzi, hogy a házasság eszménye tovább él, de a bizalom az intézmény iránt gyengült.

Pszichológiai szempontból a házasság és a párkapcsolat minőségét leginkább a kötődésbiztonság, a kommunikáció és a közös értékrend határozza meg (Hazan and Shaver, 1987; Gottman, 1999). A vallásos meggyőződés a párkapcsolati stabilitásban akkor tölt be védő szerepet, ha nem formális, hanem belső, integrált hitformaként van jelen, amely támogatja a megbocsátást, a türelmet és a hűséget (Mahoney, 2010). Ezzel szemben a pusztán külsődleges vallási gyakorlatok nem feltétlenül járnak együtt magasabb kapcsolati elégedettséggel.

A mai fiatalok általában kiábrándultak és csalódottak, mert alig-alig látnak hiteles, jól működő házasságokat. Elég gyakran hallunk olyan indokot a házasodás ellen, amely arra mutat rá, hogy a fiatalok már nem hisznek a házasság holtomiglan-holtáiglan fogadalmában, hiszen a tapasztalataik mások. Ezért, hogy kerüljék a válást, inkább meg sem házasodnak. Ugyanakkor azt is érdemes megemlítenünk, hogy azok, akik elkötelezettek a vallásban, kevésbé tartják elavultnak a házasság intézményét, és nagyobb értéket tulajdonítanak az elköteleződésnek (Székely, 2023). A hiteltelenség mellett persze egyéb okok is megjelennek, amelyek visszatartják a fiatalokat a holtomiglan – holtodiglan elköteleződéstől, ilyenek például a bizonytalanság, a jövőbeli terhek, az anyagi és társadalmi kihívások. Ezek a riasztó okok a vallásosoknak kevésbé lesznek elrettentőek, mert éppen a hit az, ami segít, hogy az aggódásaikon túllépjenek. Mindemellett a kutatás[2] adatain látható volt az is, hogy sokan úgy vélekednek, hogy ha egy házasság boldogtalan, akkor már az is indok lehet a válásra (Székely, 2023). Ugyanakkor a modern nyugati társadalmakban a vallás szerepe az elmúlt évtizedekben fokozatosan visszaszorult. A szekularizáció és individualizáció következtében a vallási értékek már egyre kevésbé képezik az erkölcsi rend elsődleges alapját, hanem egyéni választás és identitásformáló tényező lett belőlük (Inglehart and Norris, 2019). A magyarországi tendenciák sem térnek el ettől: a Kopp Mária Intézet 2022-es felmérése[3] szerint a megkérdezettek az azonos

[2]A felmérés 18-41 éves személyeket vizsgált.

[3]A 919 válaszadó többsége nő (90,4%), közel kétharmaduk felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik (61%). A válaszadók közel fele (49,5%) a 40 éves korcsoportba tartozik, de jelen vannak a 30-as korosztály (24,2%) és az 50-es korosztály (17,2%) képviselői is. A válaszadók 52,6 százaléka budapesti és Pest megyei. Mind a 19 megyéből érkeztek válaszok, hasonló megoszlásban (1-2%, ez megyénként kb. 10-20 főt takar). A mintába került határon túliak aránya 7%, a külföldi országokban élőké 5,5%. Településtípus szerint vizsgálva a fővárosiak jelennek meg legnagyobb arányban, majd a városok és megyeszékhelyek lakói csaknem egyforma arányban, végül nem sokkal lemaradva a községben élők (16%). Családi állapot szerint nézve a megkérdezettek között közel azonos arányban vannak a házasok (42,2%) és az elváltak (44,3%). Az elváltak több mint 20%-a jelenleg párkapcsolatban él. A felmérésben részt vevők 96%-ának van gyermeke, egyharmaduknak egy (33,8%),

végzettséget vagy az Állam támogatását fontosabb tényezőnek tartják a jól működő házassághoz, mint a vallást. A felmérés arra mutat rá, hogy a jól működő házassághoz szükséges első tíz legfontosabb tényező a belső értékek, melyek között nem szerepel a hit. A harmincöt tényező között a vallás a harmincnegyedik helyre került a fontossági sorrendben! (KINCS, 2020). Ez az adat nem csupán a vallási intézmények gyengülését mutatja, hanem azt is, hogy a fiatal generációk számára a vallás már nem társadalmi norma, hanem magánügy.

A valláspszichológia és -szociológia egyaránt rámutat: a vallásnak kettős szerepe van a modern társadalmakban. Egyrészt a közösségi kohézió és erkölcsi stabilitás forrása, másrészt pszichológiai védőfaktor a krízisek, kapcsolati konfliktusok és életválságok idején (Pargament, 2013; Emmons and Paloutzian, 2003). A vallásos közösséghez tartozás – függetlenül az intézményes elköteleződés mértékétől – növeli a pszichológiai jóllétet, az élettel való elégedettséget, valamint a kapcsolatok minőségét (Koenig, 2012).

Ennek ellenére a posztmodern értékrendben az egyéni autonómia és a személyes szabadság gyakran felülírja a kollektív erkölcsi normákat, beleértve a házasság szentségét is (Bauman, 2000). Ez a „folyékony modernitás" állapota[4], amelyben az emberi kapcsolatok instabilabbá válnak, s a tartós elköteleződés helyett a rövid távú érzelmi és szexuális kielégülés kerül előtérbe.

Szintén a KINCS által végzett felmérésben láthatjuk azt is, hogy a gyermekes szülők és a gyermektelenek között nincs szignifikáns eltérés a vallás kérdésében a jól működő házasság szempontjából (1. ábra). Ez a felmérés arról árulkodik, hogy a házasságokban a vallás/ a hit megélése egyre ritkább, így az abban felnövő gyermekeknek kevesebb esélyük van, hogy találkozzanak a valódi hittel. Életminta hiányában sok esetben eszükbe sem jut, hogy a keresztény vallásban keressék a kérdéseikre a válaszokat.

A vallás, mint pszichológiai és közösségi védőfaktor

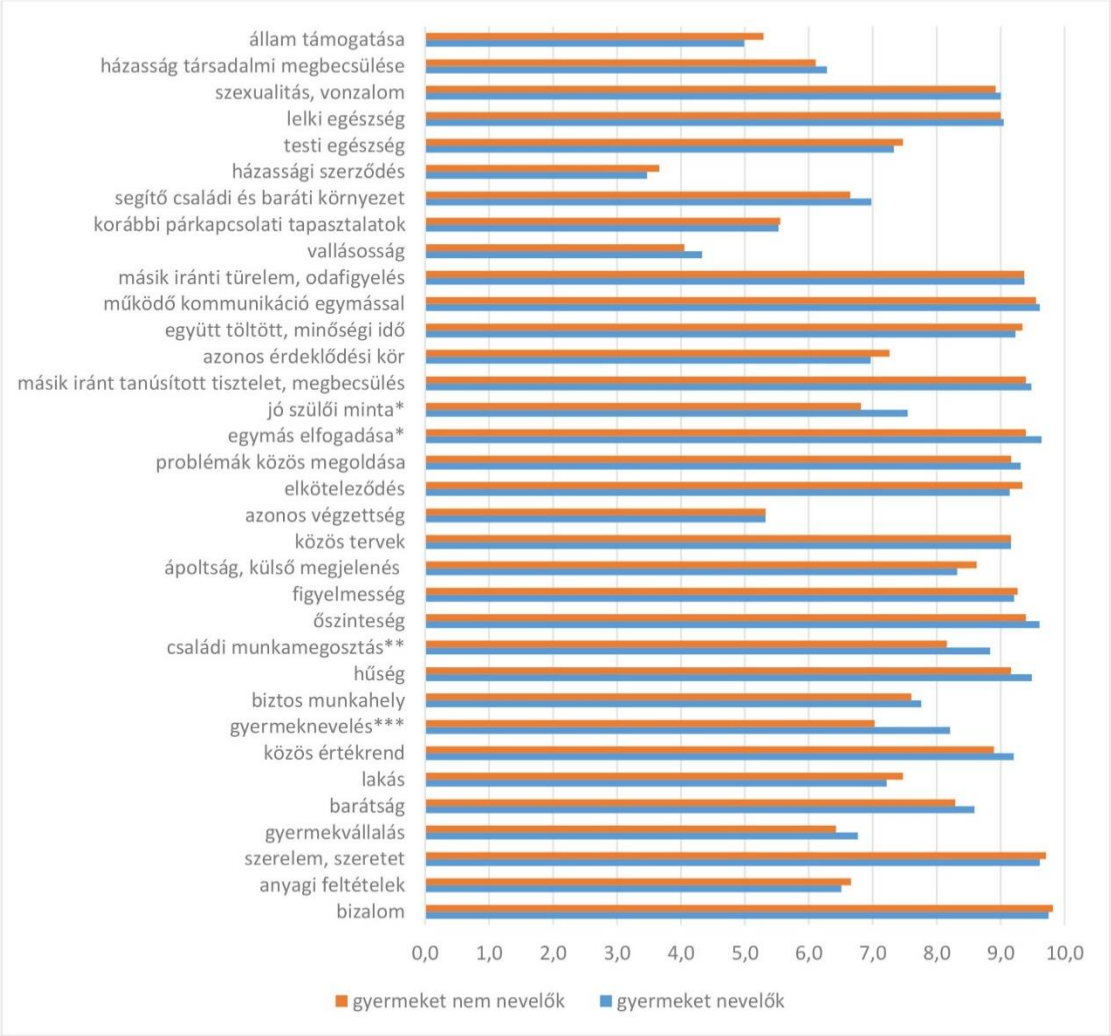
A vallás és a spiritualitás pozitív pszichológiai hatásait számos kutatás igazolja. Pargament (2013) szerint a vallásos hit a reziliencia egyik legfontosabb belső erőforrása, amely segíti az egyént a stressz, a veszteség vagy a párkapcsolati konfliktus feldolgozásában. A vallási közösséghez való tartozás pedig társas támogatást biztosít, amely elősegíti az egészséges megküzdést.

A fiatalok számára a hit megélése nem elsősorban teológiai, hanem pszichoszociális folyamat lett: identitásuk, erkölcsi döntéseik és kapcsolati mintáik integráns része. A hit, mint értékrend – függetlenül attól, hogy intézményes vagy személyes formában jelenik meg – védelmet nyújthat a kapcsolati felszínesség és a szexuális önértékelési problémák ellen (Francis and Ziebertz, 2011).

A vallási nevelés feladata tehát ma nem a „tiltások kommunikálása", hanem a belső értékek és motivációk fejlesztése, amelyek a személyes felelősségvállalásra, önreflexióra és szeretetalapú kapcsolódásra épülnek.

harmaduknak kettő (32,4%) és további egyharmaduknak (33,8%) három vagy több gyermekük van. (KINCS, Felmérés a házasságok megtartásáról, 2020.)

[4]A kifejezést Bauman „Liquid Modernity" (2000) című könyvében vezette be. Ezzel azt akarta kifejezni, hogy a modern társadalmakban az emberi élet folyamatos változásban, bizonytalanságban van, a korábbi, „szilárd" értékek és struktúrák — mint a család, vallás, közösség, nemi szerepek, erkölcsi normák — fellazultak.

1. ábra A stabil, jól működő házassághoz szükséges tényezők megítélése tízfokú skálán (N=891)

A nevelés és a szülői felelősség pszichológiai aspektusai

A család, mint elsődleges szocializációs közeg

A család a vallási és erkölcsi értékek elsődleges közvetítője. A szülői modell hatása meghatározó abban, hogy a gyermek miként értelmezi a párkapcsolati normákat, a hűséget, a szeretetet vagy a szexualitást (Bronfenbrenner, 1979). Ennek ellenére gyakorta próbálják a szülők a nevelést átengedni a különböző tanintézeteknek, vagy akár az egyháznak is, úgy gondolkodva, hogy majd ott felvilágosítják arról gyermeküket, amit fontos tudnia az élethez, akár a szexuális területén is. A szülők ezzel a hozzáállással is tanítanak és üzennek valamit gyereküknek. Legtöbb esetben azt, hogy a szexualitásról beszélni tabu, sőt, szégyellnivaló. Ezáltal hamis képet adhatnak a szexualitásról a gyermekeiknek, amelynek hosszútávú hatása lehet a házassági intimitásban. Amennyiben a szülők a szexualitást tabuként kezelik, veszélynek teszik ki gyermeküket, mert ezért gyakran külső forrásokból – médiából, pornográfiából, kortársaktól – szerzik be az információkat, ami torzítja a valós képet és bizonytalan identitásformáláshoz vezethet (Livingstone and Helsper, 2010).

A legtöbb szülő természetesen nem akar rosszat a gyermekének, csak nincsenek felkészülve erre a feladatra, nincsenek egészséges tapasztalataik, mintáik, irányvonalaik, célkitűzéseik arra nézve, hogyan táplálhatják gyermekük hitét, látásmódját. Ezért igyekeznek másra hárítani ezt a gyönyörű feladatot, amelyről bátran leszögezhetjük, hogy az élet legnagyobb kihívása, hiszen a szülőktől kapott életminta és nevelés nagyban fogja befolyásolni a gyermek sorsát. A családi kommunikáció tehát alapfeltétele a szexuális és erkölcsi egészség fejlesztésének. A kutatások azt mutatják, hogy azok a fiatalok, akik harmonikus, elfogadó, ugyanakkor következetes családi környezetben nőnek fel, nagyobb valószínűséggel alakítanak ki stabil értékrendet és pozitív énképet (Baumrind, 1991; Barber et al., 2005).

A vallásos szocializáció hiányának pszichológiai következményei

A vallási közösségek elhagyása, a szekularizáció és az erkölcsi relativizmus hatásai leginkább a kapcsolati stabilitásban és az önértékelésben mutatkoznak meg (Smith and Denton, 2005). Azok a fiatalok, akik nem tapasztalják meg a hiteles hitközösség támogató erejét, gyakrabban számolnak be magányról, egzisztenciális bizonytalanságról és identitáskonfliktusról (Arnett, 2014).

A vallási szocializáció hiánya pszichológiai szinten a transzcendens kapcsolódás elvesztését is jelenti, ami az életértelemkeresés nehézségeiben, fokozott szorongásban vagy az értékvesztettség érzésében nyilvánulhat meg (Frankl, 1969).

Ugyanakkor az identitásfejlődés szempontjából fontos, hogy a hit ne kényszerként, hanem választásként legyen jelen. A legkedvezőbb pszichológiai hatások akkor figyelhetők meg, ha a fiatal belső motivációból közelít a hithez – nem elvárásból vagy megfelelésből, hanem személyes döntésként (Ryan & Deci, 2017).

A szexualitás pszichológiai és lelki dimenziói

A szexualitás, mint identitás és kommunikáció

A szexualitás az emberi lét egyik alapvető aspektusa, amely egyszerre biológiai, pszichológiai, társadalmi és spirituális természetű. Erikson (1968) fejlődéslélektani modellje szerint a serdülőkor központi feladata az identitás kialakítása, amelyben a szexualitás kulcsszerepet játszik. A szexuális viselkedés nem csupán testi aktus, hanem önkifejezés, intimitás és kapcsolódás módja is (Fromm, 1956).

A kortárs pszichológiai irodalom hangsúlyozza, hogy a szexualitás az érzelmi és kapcsolati fejlődés integrált része. A fiatalok számára a szexuális aktivitás gyakran az önértékelés és elfogadottság keresésének eszköze (Zimmer-Gembeck and Helfand, 2008). A szexuális tapasztalatokat így nem önmagukban, hanem a pszichoszociális fejlődés kontextusában kell vizsgálni. A korai szexuális aktivitás ugyanakkor növeli a kockázatát az érzelmi bizonytalanságnak, a párkapcsolati instabilitásnak és a depresszív tüneteknek (Halpern et al., 2006).

A bibliai megközelítés, amely a szexualitást a házasságon belüli szeretetszövetség részeként értelmezi (1Móz 2:24; Muzslainé, 2023), pszichológiai szempontból is értelmezhető: a biztonságos kötődés, a kölcsönös elköteleződés és az érzelmi intimitás együttesen hozzák létre a teljes testi-lelki egységet (Johnson, 2004).

A házasság előtti szexualitás pszichológiai hatásai

A szexualitás korai gyakorlása – különösen érzelmi kötődés nélkül – gyakran vezet pszichés fragmentálódáshoz, mivel a testi kapcsolat nem jár együtt a lelki és spirituális egyé válással. A pszichológiai kutatások szerint az alkalmi szexuális kapcsolatok után gyakoribb a bűntudat, a szégyenérzet, valamint az alacsonyabb önértékelés (Regnerus and Uecker, 2011).

Neurológiai szinten a szexuális együttlét során felszabaduló oxitocin és dopamin hormonok kötődési folyamatokat indítanak el, amelyek kitörölhetetlenül bevéződnek a személyek memóriájába. (Carter, 1998). Ezért a gyakori partnercsere frusztrációt, csalódást, „kötődési fáradtságot" eredményezhet, amely miatt a személy elveszti a mély intimitás képességét, fokozatosan elkerülőbbé, érzelmileg zárkózottabbá válik, ami hosszú távon akadályozza a tartós, szeretetkapcsolatok kialakítását és megélését. (Fletcher et al., 2015).

A serdülők és fiatal felnőttek gyakran a szeretet és a vágy között nem tudnak különbséget tenni; így a szexuális kapcsolatot sokszor az érzelmi hiány pótlására használják (Schaefer and Olson, 2017). Ezáltal sebezhetővé teszik magukat.

A keresztény szemlélet – amely a tisztaságot nem tiltásként, hanem az önbecsülés és érzelmi integritás megőrzéseként értelmezi – összhangban áll a modern pszichológia álláspontjával, miszerint az egészséges szexualitás feltétele a belső érettség és önreflexió (Rogers, 1961).

A szexualitás biológiai, lelki és spirituális integrációja

A szexualitás integrálása a személyiség egészébe az érett felnőttkor egyik legfontosabb feladata (Maslow, 1968). A testi és lelki dimenziók közti egyensúly teremti meg az egészséges párkapcsolati működést. A test, lélek és szellem egységének gondolata a keresztény antropológiában és a humanisztikus pszichológiában egyaránt központi (Frankl, 1969; Tillich, 1951; Muzslainé, 2022).

A házasságban megélt szexualitás olyan kizárólagos „szövetségi kapcsolat", amelyben a felek egymásnak ajándékozzák önmagukat testi-lelki teljességükben. Pál apostol megfogalmazása – „Tisztességes minden tekintetben a házasság és a szeplőtelen közösülés; a paráznákat pedig és a házasságrontókat megítéli az Isten." (Zsid 13:4) – pszichológiai értelemben az exkluzív (kizárólagos) érzelmi biztonság és a kölcsönös megbecsülés kifejezése.

Ezzel szemben a házasságon kívüli szexualitás gyakran széttöredezett önképet és érzelmi bizonytalanságot eredményez. Az önkielégítés és a pornográfia használata például a dopaminrendszer túlzott ingerlése révén addiktív folyamatokat indíthat el, amelyek gátolhatják a valódi intimitás képességét (Kraus et al., 2016). Az önkielégítés és a pornográfia magában hordozza azt a veszélyt is, hogy az önmagához való kóros kötődés formája fog eluralkodni a személyen, amely paradox módon önmagányhoz és kapcsolati elidegenedéshez vezethet (Cooper, 1998).

A keresztény etika célja nem a bűntudatkeltés, hanem az önismeretre épülő szabadság elősegítése: annak megértése, hogy a szexualitás a szeretet és a hűség szolgálatában bontakozhat ki teljesen.

Az abortusz társadalmi és pszichológiai következményei

Teréz anya a Nobel-békedíj átvételekor 1979-ben kijelentette, hogy „a világbéke számára a legnagyobb veszélyt/romboló erőt az abortusz jelenti.” A WHO (2021) adatai szerint évente mintegy 40–50 millió abortusz történik világszerte, ami jelentős egészségügyi és lelki terhet jelent.

Az abortusz kérdése a modern etika egyik legnagyobb dilemmája, mivel az élethez való jog, a nő önrendelkezése és a társadalmi felelősség konfliktusában áll. Korunkban az abortuszhoz való jogot azzal igyekeznek alátámasztani, hogy a nőknek joguk van eldönteni, hogy mit tesznek a testükkel. Ebben a hivatkozásban persze a férfi és a nő közötti egyenjogúság is szerepet játszik. A férfiak hozhatnak a saját testükkel kapcsolatban döntéseket, a nőnek viszont nincs ilyen szabadsága, ha nincs lehetősége megöletni a benne fejlődő gyermekét. Az abortuszban tehát lehetőséget látnak arra, hogy a nők jogai egyenlők legyenek a férfiakéval. De ez a nézőpont egyrészt egy nagyon leegyszerűsített perspektíva, mert figyelmen kívül hagyja a fejlődő emberi lény jogait, másrészt biológiailag sem állja meg a helyét, hogy a magzat az anya teste, hiszen a magzat az anya testében lévő – az anyától teljesen elkülönült – másik ember. Az ENSZ gyermekjogi egyezménye szerint *„minden gyermeknek elidegeníthetetlen joga van az élethez.”* A kérdés csak az, hogy mikortól kezdődik az ember élete?

Az 1992. évi LXXIX. magyar törvény értelmében *„a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel”*. Ez a magyar állásfoglalás megegyezik a Biblia szempontjával, mely szerint az ember élete a fogantatástól kezdődik. Több példát is találunk erre a Szentírásban. Többek között azt olvassuk a Lukács evangéliumában, hogy amikor Mária (Jézus anyja) meglátogatta rokonát, Erzsébetet, aki várandós volt Keresztelő Jánossal, akkor a Szentlélek erős jelenléte betöltötte Erzsébetet, melynek hatására a kis magzat örömmel kezdett ugrándozni anyja méhében. Ezenfelül Erzsébet természetfeletti kijelentés által Urának nevezte a Mária méhében élő embriót. Elvitathatatlanul csak úgy lehet valaki valakinek az Ura, ha személy[5].

De idézhetjük Dávid királyt is, aki magasztalja Istent a 139. Zsoltárban, hogy fenségesen formálta alaktalan testét, csodálatosan megkülönböztette, és egyediségében nagyszerű lett.

Isten nagy szolgái közül is többen arról számolnak be a Bibliában, hogy már anyjuk méhében ki lettek választva szolgálatra. Egyértelműen megállapítható a bibliai hozzáállás ebben a témakörben: az élet a fogantatástól kezdődik. Isten mesterműve minden egyes ember, az Ő képére és hasonlatosságára formált alkotása. Ez adja meg az emberi élet szentségét és indokolja a védelmét.

Ennek alapján, amikor megölnek egy emberi embriót vagy magzatot, Isten alkotását ölik meg, egyben isteni státuszba helyezi magát az ember, mert egyedül annak van joga elvenni az életet, aki adta. (1Móz 9, 5-6; Muzslainé 2023)

A pszichológiai kutatások vegyes képet mutatnak: míg egyes nők nem élnek meg tartós pszichés következményeket, másoknál megjelenhet a posztabortusz-szindróma, amelyet bűntudat, szorongás, álmatlanság és depresszió kísér (Rue, 2004). Az élmény feldolgozását befolyásolja a társas támogatás, a vallási meggyőződés és a társadalmi megítélés. Az abortuszban a nő döntési jogot kap a terhesség megszakításra, az apa viszont nem dönthet a

[5]Lk 1,40-44

saját gyermeke élete érdekében. Az abortusz lelki következményei nemcsak a nőkre, de a férfiakra is kihatnak. Ahogy a nőknél, úgy a férfiaknál is megjelenhet a depresszió, esetleg függőség kialakulása, pl. alkoholizmus (Muzslainé – Muzslai, 2021). Sajnos a témával kapcsolatban jóval kevesebb a férfiakra vonatkozó irodalom, mint a nők esetében.

A keresztény antropológia szerint tehát az élet a fogantatással kezdődik (Zsolt 139:13–16), ami etikai alapot ad az életvédelemhez. Ugyanakkor a vallási megközelítés pszichológiai szinten is értelmezhető: a magzat elvesztése gyászfolyamat, amely megfelelő lelki kísérés hiányában hosszú távú traumát okozhat (Speckhard and Rue, 1992).

Az abortuszhoz való jogot azzal is igyekeznek alátámasztani, hogy ezáltal visszaszorítják az illegális abortuszt, amely az anya egészségét veszélyezteti. Nem állnak rendelkezésre adatok az illegális abortuszok számáról, de meggyőződésünk, hogy lehetne megoldás azoknak az anyáknak a számára, akik a gyermekük életének a kioltása mellett döntenek. Egy-két lehetőségre szeretném felhívni a figyelmet: Az egyedül nevelő anyák szociális segítése. Az örökbefogadás lehetőségének erőteljesebb népszerűsítése. Ha egyértelművé vált az illegális (és a legális) abortusz, akkor nagyon fontos a mentori, lelki segítségnyújtás hosszú távon. Élő hitű, keresztény közösségbe való beépülés segítése, amely gyógyító, támogató közegként szolgálhat.

A homoszexualitás és a nemi identitás kérdése pszichológiai és etikai megközelítésben

A nemi identitás fejlődése és pszichológiai háttere

A nemi identitás kialakulása komplex biológiai -pszicho-szociális folyamat, amely a korai gyermekkorban kezdődik, és a serdülőkor végére stabilizálódik (Money and Ehrhardt, 1972). Erikson (1968) identitáselmélete szerint a serdülők az „identitás vs. szerepkonfúzió” szakaszában keresik saját nemi és társadalmi önazonosságukat. Ebben az időszakban a család szerepe már háttérbe szorul, és a kortársak, a média és a társadalmi diskurzus kezd kiemelt szerepet játszani az önmeghatározásban.

A nemi orientáció több tényező együttes hatására formálódik, amelyek között genetikai, hormonális, pszichológiai és szociális tényezők is szerepet játszanak (Bailey, 2016). A kutatások ugyanakkor egyértelműen kizárják a „homoszexuális gén” létezését (Ganna, 2019); sokkal inkább egy többtényezős, fejlődési modell tűnik megalapozottnak, amelyben a korai kapcsolati élmények és valamilyen szinten a biológiai hajlam is befolyásolhatja a szexuális orientáció alakulását.

A keresztény etika szempontjából a homoszexualitás megítélése történetileg normatív volt, ugyanakkor a pszichológiai és pasztorális megközelítésben ma egyre inkább az elfogadás és kísérés kerül előtérbe. A Bibliának határozott véleménye van a homoszexualitással kapcsolatban: Isten gyűlöli[6] (3Móz 18:22; Róm 1:26-28; 1Tim 1: 9-10) nem az embert, hanem a tettet, és az ilyet cselekvők nem örökölhetik Isten országát (1Kor 6, 9-10). Az egyházak nem dughatják homokba a fejüket, mert egyre inkább szembe kerülünk ezzel a problematikával. Az egyszerű elutasítással nem oldódik meg a probléma, sőt azt sugallhatjuk, hogy nem szeretjük azokat a személyeket, akiknek a nemi identitásuk és orientálódásuk különbözik a miénktől. Az egyházaknak úgy kell szeretnie a homoszexuális és leszbikus személyeket, hogy közben határozott biblikus véleményt kell képviselniük a homoszexualitással kapcsolatban. Ez igazán

[6]3Móz 18,22; Róm 1,27-28; 1Tim 1, 9-10

művészet, mert a homoszexuális/leszbikus személyek hajlamosak a határozott biblikus kiállást támadásnak értelmezni, ezért sok keresztény inkább meg sem szólal, nehogy megbántsa őket. A keresztény pasztorálpszichológia hangsúlyozza, hogy az emberi méltóság és az elfogadás minden emberre kiterjed, függetlenül szexuális orientációjától (Sullivan, 2018). Ezt az igazságot kell képviselni, miközben a kereszténység a Biblia tanítása szerint nem érthet egyet semmilyen szexuális deviancia kiélésével.

A vallási közösség a fiatalok identitásfejlődésének egyik legfontosabb támogató közege lehet, feltéve, hogy érzelmileg biztonságos térként működik. A pszichológiai kutatások szerint az LMBTQ-fiatalok mentális egészsége szignifikánsan jobb azokban a közösségekben, ahol elfogadásra, párbeszédre és közös imádságra van lehetőség (Puckett, 2019).

A fiatalok felé irányuló vallási nevelés akkor hiteles, ha képes különbséget tenni az ember és a cselekedet között: a személyt feltétel nélkül fogadja el, miközben az erkölcsi normát megtartja. E kettő egyensúlya teremti meg a valódi integritást, amelyben a vallás nem elutasítja a személyt, hanem segít és irányt mutat neki.

A korszellem és a nemi identitás pluralizmusa

A posztmodern társadalomban a szexualitásról és identitásról szóló diskurzus radikálisan átalakult. A nemi identitás már nem biológiai adottságként, hanem önmeghatározásként jelenik meg, amelyet a társadalomnak el kell fogadnia (Butler, 1990). Ugyanakkor ez a pluralizmus gyakran bizonytalanságot eredményez a fiatalok számára, akik pszichológiai biztonságot keresnek a folyamatosan változó normák között (Arnett, 2014).

A keresztény nevelés fontos feladata, hogy értékorientált párbeszédet kínáljon a fiatalok számára, ez a megközelítés segíthet nekik abban, hogy stabil identitást alakítsanak ki a hit, az önismeret és a szeretet alapjain.

A tisztaság és elköteleződés pedagógiája: hogyan segíthetjük a fiatalokat a döntéseikben

Az értékorientált nevelés jelentősége

A vallásos és erkölcsi nevelés célja nem a fiatalok feletti kontroll, hanem az önálló értékorientáció kialakítása (Ryan & Deci, 2017). Az értékek belsővé válása – az interiorizáció – akkor történik meg, ha a fiatal érzelmileg azonosul azokkal, nem pedig külső kényszerként éli meg őket.

A szexuális tisztaság pedagógiája ezért nem a tiltásokról szól, hanem a felelősségteljes döntéshozás segítéséről. A fiataloknak fontos megérteniük, hogy a döntéseik következményekkel járnak, és hogy a hűség, a tisztelet és a szeretet nem korlátozás, hanem az emberi méltóság kifejeződése (Frankl, 1969). Az is előfordulhat, hogy korlátnak élik meg a hűséget, ebben az esetben azt fontos megérteniük, hogy a korlát egyben védelem is az ő javukra. A házasság előtti tisztaságot éppen ezért nem „a házasságig”, hanem a házasságért érdemes megőrizniük – az önbecsülés, az érzelmi integritás és a jövőbeni kapcsolati egészség védelmében. A tisztaságra való nevelés tehát nem tiltás, hanem belső szabadságra való vezetés, amely lehetővé teszi, hogy az ember értékelje önmagát (1Móz 1,27), ezáltal tud majd teljes szívvel, félelem nélkül szeretni. Ezt az üzenetet kell ma a felnőtt társadalomnak hitelesen, tudományosan és szeretettel közvetítenie a fiatalok felé.

A felnőtt generáció szerepe, mint értékminta

A fiatalok számára a legfontosabb tanulási forma továbbra is a modellkövetés. A szülők, a pedagógusok és a lelkipásztorok életvitele hitelességet vagy hiteltelenséget sugároz a vallási értékek iránt (Bandura, 1977). Ha a felnőttek konfliktusai, házassági nehézségei és kommunikációs mintái ellentmondanak a hirdetett értékeknek, a fiataloknak nehéz lesz azonosulni azokkal.

A kutatások szerint a fiatalok vallásossága legerősebben az érzelmi kötődésen és bizalmon keresztül öröklődik (Regnerus, 2003). A hiteles felnőtt-modell tehát nem tökéletes, hanem önreflexív és őszinte: képes beismerni hibáit, de kitart az értékei mellett. Ez a fajta hitelesség teremti meg a párbeszéd lehetőségét.

A közösségi élmény és a spiritualitás, mint fejlődési erőforrás

A vallási közösségek szerepe a fiatalok értékfejlődésében megkérdőjelezhetetlen. Az ifjúsági programok, családi kurzusok és közösségi szolgálatok olyan élményalapú tanulási tereket biztosítanak, ahol a fiatalok nemcsak hallanak az értékekről, hanem meg is tapasztalják azok működését (Astin, 2011).

A spiritualitás, mint személyes tapasztalat – függetlenül az intézményi keretektől – a belső iránytű szerepét tölti be az identitásfejlődésben (Emmons, 1999). A vallásos élmény pszichológiai szinten a transzcendens kapcsolódás megélését jelenti, amely erősíti a reményt, a megbocsátást és a jövőbe vetett hitet (Pargament, 2013), amelyek létfontosságúak a felnövekő generációnak.

A fiatalok nevelésében tehát nem az a cél, hogy egy merev erkölcsi rendszert fogadjanak el, hanem hogy felismerjék: az értékek és a hit az emberi teljesség forrásai, egyben nélkülözhetetlenek.

Összegzés

A tanulmány három fő következtetése a következő:

1. A vallás, mint pszichoszociális erőforrás – A vallásos hit és közösséghez tartozás jelentős védőfaktorként működik a fiatalok mentális egészségében, különösen az identitáskeresés, a szexuális önértékelés és a kapcsolati biztonság területén. A hit gyakorlása nemcsak spirituális, hanem pszichológiai és szociális stabilitást is ad (Koenig, 2012; Pargament, 2013). A szexualitás és a párkapcsolat kérdése ma a fiatalok identitásfejlődésének központi területe. A keresztény értékrend és a modern pszichológia közös pontja az, hogy mindkettő az ember méltóságát és kapcsolati teljességét tartja szem előtt. A vallás feladata, hogy irányt mutasson a bibliai értékek alapján a szeretetre képes élet felé. A fiatalok segítése a bibliai értékek megértésében tehát nem moralizálás, hanem nevelői kísérés – az a folyamat, amelyben a felnőttek hittel, tudással és szeretettel támogatják őket abban, hogy a szabadságukat felelősen, Isten szava, a másik ember és önmaguk iránti tisztelettel éljék meg.

   A társadalom szintjén a vallási közösségeknek kulcsszerepük lehet a mentális egészségfejlesztésben, különösen a fiatalok körében. A spiritualitás és a közösségi élmény

csökkenti a szorongást, növeli a rezilienciát, és elősegíti a társas kapcsolatok minőségét (Emmons & Paloutzian, 2003).

A szexuális nevelés terén a vallásos megközelítés bizonyos területeken integrálható a modern szexuálpszichológiai irányzatokkal, mert mindkettő az önismeret, a felelősségvállalás és az érzelmi érettség fontosságát hangsúlyozza.

2. A szülői modell és a hiteles kommunikáció szerepe – A vallási értékek átadásának leghatékonyabb módja a modellalapú tanulás (Bandura, 1977). A fiatalok azokat a felnőtteket követik, akik hitelesen, szeretettel és nyílt párbeszédben képviselik az értékeiket. A hitelesség hiánya – a kimondott elv és a megélt viselkedés közötti ellentmondás – gyengíti a vallási szocializációt.
3. A tisztaság pedagógiája mint értékalapú szemlélet – A szexuális tisztaság nem tiltásként, hanem önismereti és kapcsolati érettségként értelmezendő. A házasság előtti önmegtartóztatás pedagógiai értelme az érzelmi integritás és az önbecsülés megőrzése, amely a jövőbeni házasság egészségét alapozza meg (Frankl, 1969; Rogers, 1961).

A kutatási eredmények rámutatnak, hogy a vallási nevelés ma nem csak teológiai feladat, hanem interdiszciplináris kihívás is, amely összekapcsolja a pszichológiai, szociológiai és pedagógiai ismereteket. A szülők és pedagógusok vallási kommunikációját érdemes kiegészíteni az érzelmi intelligencia, a kötődéselmélet és a pozitív nevelés eredményeivel (Gottman, 1999; Deci & Ryan, 2000).

A jövőre vonatkozó ajánlások

- Szülőképzés fejlesztése: Olyan programokra van szükség, amelyek segítik a szülőket abban, hogy nyíltan, hitelesen beszéljenek a szexualitásról és a vonatkozó értékekről. (www.hazassagsikeresen.hu)
- Iskolai és gyülekezeti partnerség: Az oktatási intézmények, egyházak, keresztény civil szervezetek együttműködése hozzájárulhat az átfogó, értékalapú szexuális neveléshez.
- Ifjúsági közösségek támogatása: Az élményalapú hitoktatás és ifjúsági programok fejlesztése növelheti a fiatalok vallási elköteleződését és önismeretét.
- Tudományos párbeszéd erősítése: Fontos a valláspszichológiai, vallástörténeti, neveléstudományi és szociológiai kutatások bevonása a vallási nevelés gyakorlatába.

Irodalomjegyzék

Arnett, J. J. (2014): Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. *Oxford University Press.*

Astin, A. W., Astin, H. S., and Lindholm, J. A. (2011): Cultivating the Spirit: How College Can Enhance Students' Inner Lives. *Jossey-Bass*.

Bailey, J. M., Vasey, P. L., Diamond, L. M., Breedlove, S. M., Vilain, E., and Epprecht, M. (2016): Sexual orientation, controversy, and science. *Psychological Science in the Public Interest.*

Bandura, A. (1977): Social Learning Theory. *Prentice Hall.*

Barber, B. K., Stolz, H. E., and Olsen, J. A. (2005): Parental support, psychological control, and behavioral control. *Journal of Adolescent Research.*

Bauman, Z. (2000): Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds. *Polity Press.*

Baumrind, D. (1991): The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence.*

Bronfenbrenner, U. (1979): The Ecology of Human Development. *Harvard University Press.*

Butler, J. (1990): Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. *Routledge*.

Carter, C. S. (1998): Neuroendocrine perspectives on social attachment and love. *Psychoneuroendocrinology*.

Cooper, A. (1998): Sexuality and the Internet: Surfing into the new millennium. *CyberPsychology & Behavior.*

Deci, E. L., and Ryan, R. M. (2000): The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*.

Emmons, R. A. (1999): The psychology of ultimate concerns: Motivation and spirituality in personality. *Guilford Press.*

Emmons, R. A., and Paloutzian, R. F. (2003): The psychology of religion. *Annual Review of Psychology*.

Erikson, E. H. (1968): Identity: Youth and crisis. *Norton*.

Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., Campbell, L., and Overall, N. C. (2015): Reassessing the link between attachment and relationship quality. *Current Opinion in Psychology*.

Fowler, J. (1981): Stages of Faith. *HarperCollins.*

Francis, L. J., and Ziebertz, H.-G. (2011): The public significance of religion. *Brill*.

Frankl, V. E. (1969): The Will to Meaning. *Meridian Books.*

Fromm E. (1956): The Art of Loving. *Harper & Brothers,* New York.

Ganna, A., et al. (2019): Large-scale GWAS reveals insights into the genetic architecture of same-sex sexual behavior. *Science*. 2019 Aug 30; doi: 10.1126/science.aat7693

Giddens, A. (1992): The Transformation of Intimacy. *Polity Press.*

Gottman, J. M. (1999): The Seven Principles for Making Marriage Work. *Crown*.

Halpern, C. T., Waller, M. W., Spriggs, A., and Hallfors, D. D. (2006): Adolescent predictors of emerging adult sexual patterns. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health.*

Hazan, C., and Shaver, P. (1987): Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology.*

Hervieu-Léger, D. (2000): Religion as a Chain of Memory. *Rutgers University Press*.

Johnson, S. M. (2004): The Practice of Emotionally Focused Couple Therapy. *Brunner-Routledge.*

KINCS (2022): Család és házasság a mai Magyarországon. *Kopp Mária Intézet*.

Koenig, H. G. (2012): Religion, Spirituality, and Health: The Research and Clinical Implications. *ISRN Psychiatry*.

Kopp, M., és Skrabski, Á. (2010): Magyar lelkiállapot 2010. *Semmelweis Kiadó*.

Kraus, S. W., et al. (2016): The prevalence of compulsive sexual behavior: A systematic review. *Journal of Behavioral Addictions.*

Livingstone, S., and Helsper, E. (2010): Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet. *New Media & Society.*

Mahoney, A. (2010): Religion in families, 1999–2009. *Journal of Marriage and Family*.

Maslow, A. H. (1968): Toward a Psychology of Being. *Van Nostrand*.

Mike & Marilyn Phillipps, (2018): Szülők vagyunk egy életen át. *2=1 Házasmisszió Alapítvány.*

Money, J., and Ehrhardt, A. A. (1972): Man and Woman, Boy & Girl. *Johns Hopkins University Pres.*

Muzslainé Nagy Etelka és Muzslai Gábor (2021): Feketén – fehéren. *2=1 Alapítvány*, Budapest.

Muzslainé Nagy Etelka (2022): Olthatatlan szerelem. *2=1 Alapítvány,* Budapest.

Muzslainé Nagy Etelka (2023): Az Éden két oldala. *Arka*.

Papp, Zs. (2020): Vallásosság és családi értékek a magyar fiatalok körében. *NKI Tanulmányok.*

Pargament, K. I. (2013): Spiritually Integrated Psychotherapy. *Guilford Press.*

Pew Research Center (2023): Faith and Family: Global Attitudes toward Religion and Marriage.

Puckett, J. A., Levitt, H. M., Horne, S. G., and Hayes-Skelton, S. A. (2019): Internalized heterosexism and psychological well-being. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity.*

Regnerus, M. (2003): Religion and positive adolescent outcomes. *Review of Religious Research.*

Regnerus, M., and Uecker, J. (2011): Premarital Sex in America. *Oxford University Press.*

Rogers, C. R. (1961): On Becoming a Person. *Houghton Mifflin.*

Rue, V. M., Coleman, P. K., Rue, J. J., and Reardon, D. C. (2004): Induced abortion and traumatic stress. *Medical Science Monitor.*

Ryan, R. M., and Deci, E. L. (2017): Self-Determination Theory. *Guilford Press.*

Schaefer, C. A., and Olson, D. H. (2017): Intimate relationships. *Pearson*.

Smith, C., and Denton, M. L. (2005): Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers. *Oxford University Press.*

Speckhard, A. C., and Rue, V. M. (1992): Postabortion syndrome: An emerging public health concern. *Journal of Social Issues.*

Székely és mtsai. (2023): „Házassággal kapcsolatos attitűdök és a vallásosság". *Máltai tanulmányok*, 2023/4. évfolyam.

Székely, L., és Bauer, B. (2019): Magyar Ifjúság Kutatás 2016–2019. *Új Nemzedék Központ.*

Tillich, P. (1951): Systematic Theology. *University of Chicago Press.*

WHO (2021): Abortion fact sheet. *World Health Organization.*

Zimmer-Gembeck, M. J., and Helfand, M. (2008): Ten years of longitudinal research on sexual behavior. *Developmental Review.*